

**VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO PRAVDE**

IZVJEŠTAJ

**O OBAVEZAMA VLADE CRNE GORE IZ ZAVRŠNIH RAZMATRANJA O TREĆEM
PERIODIČNOM IZVJEŠTAJU CRNE GORE OD 13. MAJA 2022. GODINE**

***Konvenciji UN protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili
postupaka***

Podgorica, 31. januar 2023. godine

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (CAT) predstavlja jednu od osam osnovnih konvencija UN iz oblasti zaštite i promocije ljudskih prava i osnovnih sloboda. Konvencija je usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 10. decembra 1984. godine. Značaj ove Konvencije ogleda se i u činjenici da je 173 država članica UN do sada izvršilo njenu ratifikaciju.

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija je bila potpisnica Konvencije (18. aprila 1989.), a postala je članica 1991. godine (Sl.list SFRJ - Međunarodni ugovori 9/91-3). Nakon obnove nezavisnosti, Crna Gora je izvršila sukcesiju u odnosu na Konvenciju 23. oktobra 2006. godine.

Članom 17 Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka uspostavljen je Komitet protiv torture čiji mandat podrazumijeva razmatranje nacionalnih izvještaja o sprovođenju CAT. Obaveza podnošenja izvještaja i njihova periodičnost su utvrđene članom 19.

Crna Gora je 23. novembra 2007. godine podnijela Inicijalni izvještaj Komitetu protiv torture, a drugi periodični izvještaj Crna Gora pred Komitetom protiv torture od 25. oktobra 2012. godine.

U skladu sa članom 19 Konvencije Crna Gora je podnijela svoj Treći periodični izvještaj o implementaciji Konvencije za borbu protiv torture i drugih oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg ponašanja ili kažnjavanja, koji je razmatran tokom 73. zasjedanja Komiteta (27-28. april 2022. godine). Treći periodični izvještaj o implementaciji Konvencije za borbu protiv torture i drugih oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg ponašanja ili kažnjavanja je razmatran po procedure koja je propisana Pravilnikom o radu Komiteta UN protiv torture. na osnovu dvodnevne sesije i dostavljenih odgovora u roku koji je propisan Pravilnikom o radu Komiteta, Komitet UN protiv torture je bio u mogućnosti da na osnovu svih dostavljenih, detaljnih informacija objektivno procjeni situaciju u Crnoj Gori i da zaključna razmatranja i preporuke Komiteta budu zasnovane na realnom stanju, na osnovu čega su izvjestilje za državu Crnu Goru uradile nacrt Završnog razmatranja o Trećem periodičnom izvještaju. O nacrtu je raspravljano u plenumu na 1953. sjednici Komiteta od 10. maja 2022. godine i na istoj sjednici su Završna razmatranja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore usvojena.

Završna razmatranja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore su 12. maja 2022. godine u 18 časova dostavljena Crnoj Gori na komentar, a nakon propisanog roka Komitet UN protiv torture je Završna razmatranja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore javno objavio 13. maja 2022. godine u 13 časova. U Završnim razmatranjima o Trećem periodičnom izvještaju Crne Gore Komitet je konstatovao da je država Crna Gora postigla određeni napredak pozdravljajući zakonodavne, administrativne i institucionalne mjere koje je država preduzela u oblastima od značaja za Konvenciju za borbu protiv torture i drugih oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg ponašanja ili kažnjavanja, ali i da je neophodno da država uloži dodatni napor, te u tom smislu dao svoje preporuke u cilju daljeg unapređenja.

Ministarstvo pravde koje koordinira praćenje, implementaciju i izvještavanje po Konvencije UN protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka je obezbjedilo prevođenje Završnih razmatranja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore na crnogorskom jeziku i ista dostavilo organima u čijoj nadležnosti su oblasti koje su u fokusu Konvencije UN protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, na upoznavanje i dalju implementaciju.

Ministarstvo pravde je sačinilo i uputilo Vladi na razmatranje Izvještaj o učešću delegacije Vlade Crne Gore na 73. zasijedanju Komiteta Ujedinjenih nacija za borbu protiv torture i drugih oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg ponašanja ili kažnjavanja, a koji je razmatran na sjednici od 17. VI 2022. godine.

Takođe, ministarstvo je uradilo tabelarni prikaz preporuka koje su date nadležnim organima za implementaciju preporuka, uz naznaku koje preporuke zahtjevaju hitnost u ispunjavanju.

U narednih 2 mjeseca potrebno je da organi u čijoj nadležnosti su oblasti koje su u fokusu Konvencije UN protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka definišu strateške mjere i aktivnosti koje trebaju da budu dio i strateškog plana odnosno programa tog organa, kao i da obezbjede finansijska sredstva, a u cilju ispunjavanja datih preporuka od strane Komiteta UN protiv torture. Definisane strateške mjere i aktivnosti potrebno je da se dostave Ministarstvu pravde a radi objedinjavanja svih predloženih strateškim mjera i aktivnosti.

Završna razmatranja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore su javno objavljena na portalu Ministarstva pravde <https://www.gov.me/clanak/zavrsna-razmatranja-o-trecem-periodicnom-izvjestaju-crne-gore>, kao i na Twitter nalogu ovog ministarstva <https://twitter.com/PravdaCG/status/1534080729243697152>.

Država Crna Gora je u obavezi da do 13. maja 2023. godine dostavi informacije o postupanju po preporukama Komiteta o uslovima pritvora, istragama slučajeva mučenja i zlostavljanja i nekažnjivosti za ratne zločine i pravnoj zaštiti za žrtve (vidi paragrafe 15, 19 i 23 u tekstu iznad), kao i da obavijesti Komitet o svojim planovima za sprovođenje, u narednom izvještajnom periodu, nekih ili svih preostalih preporuka iz Završnih razmatranja o trećem periodičnom izvještaju Crne Gore.

Država Crna Gora je u obavezi da do 13. maja 2026. godine dostavi svoj sljedeći periodični izvještaj, koji će biti četvrti po redu, u skladu sa članom 19 Konvencije u okviru pojednostavljenog postupka izvještavanja. Komitet će, u dogledno vrijeme, poslati državi potpisnici spisak pitanja prije podnošenja izvještaja, a odgovori na taj spisak pitanja predstavljace četvrti periodični izvještaj Crne Gore.

Broj preporuke	Preporuka	Odgovorna ustanova za implementaciju preporuke	Hitnost preporuke
1.	<p>Komitet podsjeća na svoja prethodna Završna razmatranja i poziva državu potpisnicu da ubrza usvajanje izmjena člana 167 stav 2 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika kako bi se u zakonsku definiciju mučenja uključili svi elementi sadržani u članu 1 Konvencije i osiguralo da kazne za mučenje odgovaraju težini krivičnog djela, kako je utvrđeno u članu 4 stav 2 Konvencije. Država potpisnica treba dalje da osigura da za krivično djelo mučenja ne postoji zastara, kako bi se spriječio svaki rizik od nekažnjavanja u vezi sa istragom djela mučenja i krivičnim gonjenjem i kažnjavanjem počilaca.</p>	Ministarstvo pravde	
2.	<p>Pozivajući se na svoje prethodne preporuke, Komitet poziva državu potpisnicu da osigura da se svim licima koja su uhapšena ili pritvorena u praksi pruže sve osnovne mjere pravne zaštite od mučenja, a ne samo na papiru, od samog početka njihovog lišenja slobode, uključujući prava:</p> <p>(a) da budu blagovremeno obaviješteni, na jeziku koji razumiju, o razlozima njihovog hapšenja i optužbama protiv njih; da potpišu odgovarajući zapisnik kojim se potvrđuje da su razumjeli informacije koje su im predočene;</p> <p>(b) na obavještavanje članova porodice, ili bilo kojeg drugog lica po svom izboru, da su odvedeni u policijski pritvor;</p> <p>(c) na neposredan pristup nezavisnom advokatu;</p> <p>(d) da traže i dobiju zdravstveni pregled od strane nezavisnog ljekara od početka lišenja slobode; na zdravstvene preglede koji se sprovode izvan vidika i domašaja glasa policijskih službenika i zatvorskog osoblja,</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Uprava za izvršenje krivičnih sankcija</p>	

	osim ako dotični ljekar izričito ne zahtijeva drugačije; da se tužilac odmah obavijesti o njegovom zdravstvenom kartonu kad god nalazi ili navodi mogu ukazivati na mučenje ili zlostavljanje; i na zdravstvene radnike koji nijesu izloženi bilo kakvom obliku nepotrebnog pritiska ili odmazde prilikom izvršavanja svoje dužnosti; (e) da njihov pritvor bude sistematski evidentiran u registru u mjestu pritvora i u centralnom registru lica lišenih slobode, kojem mogu pristupiti njihovi advokati i članovi porodice, u skladu sa Zborom načela za zaštitu svih osoba pod bilo kojim oblikom pritvora ili zatvora.		
3.	<p>Pozivajući se na svoje prethodne preporuke, Komitet poziva državu potpisnicu da:</p> <p>(a) intenzivira svoje napore da obezbijedi efikasan sistem besplatne pravne pomoći i odgovarajuću zaštitu i pristup pravnom sistemu za ranjiva lica i grupe, posebno obezbjeđivanjem odgovarajućih resursa za efikasnu primjenu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći;</p> <p>(b) preduzme odgovarajuće korake kako bi se osiguralo da su kriterijumi za utvrđivanje pristupa besplatnoj pravnoj pomoći jasno i objektivno definisani i da nijesu prepušteni tumačenju;</p> <p>(c) izmijeni Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi se žrtve navodnog mučenja i zlostavljanja od strane državnih službenika uključile kao privilegovani korisnici prava na besplatnu pravnu pomoć;</p> <p>(d) omogući nevladinim organizacijama i drugim nadležnim subjektima da pružaju besplatnu pravnu pomoć čije troškove pokriva država.</p>	<p>Ministarstvo pravde Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo unutrašnjih poslova Ministarstvo finansija</p>	
4.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) jača kapacitete Zaštitnika, a naročito NPM-a, na sljedeći način:</p>	<p>Skupština Crne Gore Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava</p>	

	<p>obezbjedivanjem nepristrasnosti i nezavisnosti njegovih članova; obezbjeđivanjem resursa neophodnih za njegovo efikasno funkcionisanje, obezbjeđivanjem potpune finansijske i operativne autonomije prilikom obavljanja funkcija; jačanjem praćenja postupanja po njegovim preporukama; i obezbjeđivanjem efikasnog sprovođenja preporuka NPM-a;</p> <p>(b) garantuje redovno učešće predstavnika organizacija civilnog društva u posjetama pritvorskim mjestima od strane NPM-a;</p> <p>(c) Izmijeni član 43a stav 1 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore iz 2018. godine, kako bi se otklonio zahtjev da izvještaje o posjeti NPM-a potpiše rukovodilac institucije koja je posjećena, kako je trenutno predviđeno.</p>	Ministarstvo finansija	
5.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) intenzivira svoje napore da eliminiše prenatrpanost u kazneno-popravnim ustanovama i drugim pritvorskim ustanovama, uključujući primjenu vaninstitucionalnih mjera. S tim u vezi, Komitet skreće pažnju države potpisnice na Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za vaninstitucionalne mjere (Pravila iz Tokija);</p> <p>(b) nastavi renoviranje svih pritvorskih mjesta kojima je to potrebno u cilju poboljšanja njihove infrastrukture i materijalnih uslova i usklađivanja zatvorskih uslova sa Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele) i Evropskim zatvorskim pravilima koja je usvojio Savjet Evrope;</p> <p>(c) angažuje i obučuje dovoljan broj zatvorskog osoblja kako bi se obezbijedio adekvatan tretman</p>	<p>Ministarstvo pravde Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo zdravlja Ministarstvo finansija Sud</p>	HITNA preporuka

	<p>prিত্বorenika, ojačalo sprečavanje, praćenje i upravljanje nasiljem među zatvorenicima, zaštita ranjivih zatvorenika i drugih zatvorenika pod rizikom, u skladu sa Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele) i Evropskim zatvorskim pravilima koja je usvojio Savjet Evrope;</p> <p>(d) osigura raspoređivanje ljudskih i materijalnih resursa potrebnih za obezbjeđivanje odgovarajuće medicinske i zdravstvene zaštite zatvorenicima;</p> <p>(e) prekine praksu smještanja maloljetnika koji su predmet vaspitnih mjera u zatvorske ustanove. Predvidi izgradnju specijalizovanog objekta u tu svrhu.</p>		
6.	<p>Država potpisnica treba da da prioritet naporima za poboljšanje uslova osoba sa invaliditetom u psihijatrijskim ustanovama, naročito u psihijatrijskoj ustanovi u Kotoru. Potrebno je intenzivirati aktivnosti za ubrzavanje deinstitutionalizacije osoba sa psiho-socijalnim i intelektualnim teškoćama i povećati ulaganja u servise koji funkcionišu u lokalnoj zajednici, u saradnji sa relevantnim partnerima.</p>	<p>Ministarstvo zdravlja Ministarstvo finansija Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava</p>	
7.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) osigura da nezavisno tijelo odmah sprovede nepristrasnu istragu o svim pritužbama na mučenje i zlostavljanje i da ne postoji institucionalni odnos između istražitelja tog tijela i osumnjičenih za izvršenje takvih djela;</p> <p>(b) osigura da, u slučajevima navodnog mučenja ili zlostavljanja, osumnjičeni budu suspendovani sa službenih dužnosti odmah i za vrijeme trajanja istrage, naročito kada postoji rizik da bi na drugi način mogli biti u poziciji da ponove</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Državno tužilaštvo Sud Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Ministarstvo zdravlja</p>	<p>HITNA preporuka</p>

	<p>navodnu radnju, izvrše odmazdu nad navodnom žrtvom ili ometaju istragu;</p> <p>(c) garantuje da su navodni počinioci propisno krivično gonjeni i, ako se utvrdi da su krivi, da dobiju kazne srazmjerne težini njihovih postupaka;</p> <p>(d) osigura da se detaljan zdravstveni pregled pri prijemu u zatvor (naročito u istražni zatvor) sprovodi bez prisustva policijskih ili zatvorskih službenika, u skladu sa Priručnikom o efikasnom istraživanju i dokumentovanju mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Istanbulski protokol), a u slučaju da medicinsko osoblje koje sprovodi pregled ima osnova da vjeruje da je došlo do zlostavljanja lica, da se slučaj odmah prijavljuje tužilaštvu;</p> <p>(e) kreira module obuke za policiju i druge službenike za sprovođenje zakona o tehnikama neprisilnog saslušavanja i vođenja istrage;</p> <p>(f) osigura primjenu Uredbe o policijskim uniformama, oznakama, zvanjima i oružju iz 2013. godine, kojom se zahtijeva da svi uniformisani policajci (uključujući specijalne interventne snage) moraju da nose oznake sa imenima ili identifikacione brojeve na svojim uniformama prilikom vršenja svojih dužnosti;</p> <p>(g) osigura sistematsko video snimanje saslušavanja osumnjičenih u policijskom pritvoru i utvrdi obavezna uputstva za čuvanje snimaka, uključujući propisani minimalni rok čuvanja.</p>		
8.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) osigura da u praksi niko ne može biti protjeran, vraćen ili izručen drugoj državi u kojoj postoje značajni razlozi za vjerovanje da bi on ili ona bili</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo pravde Sud</p>	

	<p>izloženi ličnom i predvidljivom riziku od mučenja ili zlostavljanja;</p> <p>(b) osigura da postoje procesne garancije protiv protjerivanja i da su dostupni efikasni pravni lijekovi u pogledu zahtjeva za protjerivanje u postupku udaljavanja. Odluke o protjerivanju pojedinaca treba da podliježu sudskoj kontroli na osnovi od slučaja do slučaja i treba da podrazumijevaju pravo na žalbu koja ima suspenzivno dejstvo;</p> <p>(c) osigura pristup teritoriji i dovoljnu i efikasnu zaštitu od protjerivanja na granicama tako što će obezbijediti da osobe koje traže azil na granici dobiju odgovarajuće informacije o svojim pravima, uključujući informacije o procedurama, mehanizmima žalbe i pravnoj pomoći, odmah i na jeziku koji razumiju;</p> <p>(d) osigura obuku za zaposlene u imigracionim organima o međunarodnom izbjegličkom pravu i međunarodnom pravu o ljudskim pravima, naročito o načelu zabrane protjerivanja i riziku od lančanog protjerivanja, kao i osigura da sve standardne operativne procedure uključuju dovoljne zaštitne mjere protiv protjerivanja;</p> <p>(e) uspostavi efikasne i u potpunosti dostupne mehanizme upućivanja i pritužbi sa stanovišta izražavanja namjere da se traži azil;</p> <p>(f) pojača napore da se osigura krivična odgovornost počinitelaca djela koja dovode u opasnost živote i bezbjednost migranata i tražilaca azila i osigura da žrtve, svjedoci i podnosioci zahtjeva budu zaštićeni od zlostavljanja ili zastrašivanja koje može nastati kao posljedica njihovih pritužbi.</p>		
9.	Država potpisnica treba da intenzivira svoje napore u borbi protiv nekažnjivosti ratnih zločina putem:	Državno tužilaštvo Sud Ministarstvo rada i socijalnog staranja	HITNA preporuka

	<p>(a) proaktivnog istraživanja svih navoda i pažljivog razmatranja svih dokaza protiv svojih građana ili drugih pod njenom jurisdikcijom, uključujući, ali ne ograničavajući se na dokaze dobijene od susjednih i drugih stranih jurisdikcija i IRMCT-a protiv potencijalnih počilaca, uključujući sve dokaze o krivičnoj odgovornosti na osnovu načela komandne ili odgovornosti nadređenih;</p> <p>(b) dovršetka istrage o svim navodima o ratnim zločinima, procesuiranja počilaca i njihovog kažnjavanja odgovarajućim kaznama srazmjernim teškoj prirodi krivičnih djela;</p> <p>(c) osiguravanja da sve žrtve, uključujući članove njihovih porodica, dobiju naknadu štete i sudsku i/ili administrativnu naknadu za duševne bolove, u skladu sa članom 14 Konvencije;</p> <p>(d) redovnog i aktivnog informisanja javnosti o predmetima ratnih zločina kao pitanjima od javnog značaja i interesa.</p>		
10.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) dalje razvija obavezne programe inicijalne obuke i stručnog usavršavanja kako bi se osiguralo da su svi službenici za sprovođenje zakona i svi drugi relevantni akteri koji rade na mjestima lišenja slobode dobro upoznati sa odredbama Konvencije, naročito sa apsolutnom zabranom mučenja, i da su potpuno svjesni da se kršenja neće tolerisati i da će biti istraženi i da će odgovorni biti krivično gonjeni i, nakon osude, na odgovarajući način kažnjeni;</p> <p>(b) osigura da svi službenici organa za sprovođenje zakona, sudije i državni tužioci prođu obaveznu obuku u kojoj se naglašava veza između tehnika neprisilnog saslušavanja, zabrane mučenja i zlostavljanja i obaveze</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Državno tužilaštvo Sud Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Ministarstvo zdravlja</p>	

	<p>pravosuđa da poništi priznanja data pod mučenjem;</p> <p>(c) osigura detaljnu obuku o Priručniku o efikasnom istraživanju i dokumentovanju mučenja i drugog okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Istanbulski protokol) medicinskom osoblju koje radi u svim pritvorskim mjestima;</p> <p>(d) kreira metodologiju za procjenu efikasnosti programa obuke u sprečavanju mučenja i zlostavljanja i u osiguravanju identifikacije, dokumentovanja i istrage takvih djela, kao i krivičnog gonjenja odgovornih.</p>		
11.	<p>Komitet poziva državu potpisnicu da:</p> <p>(a) osigura da su novinari zaštićeni od prijetnji i zastrašivanja i preduzme neophodne mjere za sprečavanje takvih djela u budućnosti, uključujući uspostavljanjem nacionalnog mehanizma za bezbjednost novinara, u koordinaciji sa postojećom Komisijom odgovornom za praćenje istraga napada na novinare;</p> <p>(b) intenzivira istrage o aktuelnim i starim slučajevima napada na novinare, obezbjeđujući da počinioci budu izvedeni pred lice pravde;</p> <p>(c) omogući svim članovima Komisije za praćenje istraga napada na novinare da bez odlaganja imaju pristup povjerljivim informacijama;</p> <p>(d) sprovede procjenu efikasnosti svoje strategije za poboljšanje bezbjednosti novinara.</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo kulture i medija Državno tužilaštvo Sud</p>	
12.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) osigura da se svi slučajevi rodno zasnovanog nasilja, naročito oni koji uključuju postupke ili propuste državnih organa ili drugih subjekata koji dovode do međunarodne odgovornosti države potpisnice prema Konvenciji, odmah i temeljno istraže, da se</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo pravde Ministarstvo rada i socijalnog staranja Ministarstvo zdravlja</p>	

	<p>navodni počinioci procesuiraju i, ako budu osuđeni, na odgovarajući način kazne, i da žrtve ili njihove porodice dobiju pravnu zaštitu, uključujući adekvatnu odštetu i rehabilitaciju i da imaju pristup pravnoj pomoći, sigurnim skloništima i neophodnoj zdravstvenoj zaštiti i psihološkoj podršci;</p> <p>(b) osigura obaveznu obuku o krivičnom gonjenju rodno zasnovanog nasilja svim službenicima pravosudnih organa i pripadnicima organa za sprovođenje zakona i nastavi kampanje podizanja svijesti o svim oblicima nasilja nad ženama.</p>	<p>Državno tužilaštvo Sud</p>	
13.	<p>Država potpisnica treba da osigura prikupljanje potpuno disagregiranih statističkih podataka relevantnih za praćenje sprovođenja Konvencije na nacionalnom nivou, uključujući podatke o broju primljenih prijava i mjerama zaštite žrtava. Država potpisnica takođe treba da razmotri kreiranje centralizovanog registra u kom će se voditi zvanična evidencija o žrtvama mučenja ili zlostavljanja u svim pritvorskim mjestima.</p>	<p>MONSTAT svi državni organi</p>	
14.	<p>Podsjećajući na svoj opšti komentar br. 3 (2012) o primjeni člana 14, Komitet poziva državu potpisnicu da preduzme sve neophodne mjere kako bi se žrtvama mučenja i zlostavljanja počinjenih u državi potpisnici ili inostranstvu omogućilo da dobiju punu i efikasnu zaštitu, uključujući načine rehabilitacije i staranja posebno prilagođene njihovim potrebama. Država potpisnica treba da sačini i Komitetu dostavi informaciju o zaštiti i mjerama odštete, uključujući načine rehabilitacije, koje su naložili sudovi ili drugi državni organi i koje su stvarno pružene žrtvama mučenja ili zlostavljanja.</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo finansija Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo pravde Ministarstvo rada i socijalnog staranja Ministarstvo zdravlja</p>	

15.	Od države potpisnice se traži da distribuira izvještaj dostavljen Komitetu i ova završna razmatranja, preko zvaničnih internet stranica, medija i nevladinih organizacija i da obavijesti Komitet o svojim aktivnostima distribuiranja izvještaja.	Svi državni organi	
-----	--	--------------------	--

Broj preporuke	Preporuka	Odgovorna ustanova za implementaciju preporuke	Hitnost preporuke
1.	<p>Komitet podsjeća na svoja prethodna Završna razmatranja i poziva državu potpisnicu da ubrza usvajanje izmjena člana 167 stav 2 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika kako bi se u zakonsku definiciju mučenja uključili svi elementi sadržani u članu 1 Konvencije i osiguralo da kazne za mučenje odgovaraju težini krivičnog djela, kako je utvrđeno u članu 4 stav 2 Konvencije. Država potpisnica treba dalje da osigura da za krivično djelo mučenja ne postoji zastara, kako bi se spriječio svaki rizik od nekažnjavanja u vezi sa istragom djela mučenja i krivičnim gonjenjem i kažnjavanjem počinitelja.</p>	Ministarstvo pravde	
2.	<p>Pozivajući se na svoje prethodne preporuke, Komitet poziva državu potpisnicu da osigura da se svim licima koja su uhapšena ili pritvorena u praksi pruže sve osnovne mjere pravne zaštite od mučenja, a ne samo na papiru, od samog početka njihovog lišenja slobode, uključujući prava:</p> <p>(a) da budu blagovremeno obaviješteni, na jeziku koji razumiju, o razlozima njihovog hapšenja i optužbama protiv njih; da potpišu odgovarajući zapisnik kojim se potvrđuje da su razumjeli informacije koje su im predložene;</p> <p>(b) na obavještavanje članova porodice, ili bilo kojeg drugog lica po svom izboru, da su odvedeni u policijski pritvor;</p> <p>(c) na neposredan pristup nezavisnom advokatu;</p> <p>(d) da traže i dobiju zdravstveni pregled od strane nezavisnog ljekara od početka lišenja slobode; na zdravstvene preglede koji se sprovode izvan vidika i domašaja glasa policijskih službenika i zatvorskog osoblja, osim ako dotični ljekar izričito ne zahtijeva</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Uprava za izvršenje krivičnih sankcija</p>	

	<p>drugačije; da se tužilac odmah obavijesti o njegovom zdravstvenom kartonu kad god nalazi ili navodi mogu ukazivati na mučenje ili zlostavljanje; i na zdravstvene radnike koji nijesu izloženi bilo kakvom obliku nepotrebnog pritiska ili odmazde prilikom izvršavanja svoje dužnosti;</p> <p>(e) da njihov pritvor bude sistematski evidentiran u registru u mjestu pritvora i u centralnom registru lica lišenih slobode, kojem mogu pristupiti njihovi advokati i članovi porodice, u skladu sa Zborom načela za zaštitu svih osoba pod bilo kojim oblikom pritvora ili zatvora.</p>		
3.	<p>Pozivajući se na svoje prethodne preporuke, Komitet poziva državu potpisnicu da:</p> <p>(a) intenzivira svoje napore da obezbijedi efikasan sistem besplatne pravne pomoći i odgovarajuću zaštitu i pristup pravnom sistemu za ranjiva lica i grupe, posebno obezbjeđivanjem odgovarajućih resursa za efikasnu primjenu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći;</p> <p>(b) preduzme odgovarajuće korake kako bi se osiguralo da su kriterijumi za utvrđivanje pristupa besplatnoj pravnoj pomoći jasno i objektivno definisani i da nijesu prepušteni tumačenju;</p> <p>(c) izmijeni Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi se žrtve navodnog mučenja i zlostavljanja od strane državnih službenika uključile kao privilegovani korisnici prava na besplatnu pravnu pomoć;</p> <p>(d) omogući nevladinim organizacijama i drugim nadležnim subjektima da pružaju besplatnu pravnu pomoć čije troškove pokriva država.</p>	<p>Ministarstvo pravde Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo unutrašnjih poslova Ministarstvo finansija</p>	
4.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) jača kapacitete Zaštitnika, a naročito NPM-a, na sljedeći način: obezbjeđivanjem nepristrasnosti i nezavisnosti njegovih članova; obezbjeđivanjem</p>	<p>Skupština Crne Gore Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo finansija</p>	

	<p>resursa neophodnih za njegovo efikasno funkcionisanje, obezbjeđivanjem potpune finansijske i operativne autonomije prilikom obavljanja funkcija; jačanjem praćenja postupanja po njegovim preporukama; i obezbjeđivanjem efikasnog sprovođenja preporuka NPM-a;</p> <p>(b) garantuje redovno učešće predstavnika organizacija civilnog društva u posjetama pritvorskim mjestima od strane NPM-a;</p> <p>(c) Izmijeni član 43a stav 1 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore iz 2018. godine, kako bi se otklonio zahtjev da izvještaje o posjeti NPM-a potpiše rukovodilac institucije koja je posjećena, kako je trenutno predviđeno.</p>		
5.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) intenzivira svoje napore da eliminiše prenatrpanost u kazneno-popravnim ustanovama i drugim pritvorskim ustanovama, uključujući primjenu vaninstitucionalnih mjera. S tim u vezi, Komitet skreće pažnju države potpisnice na Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za vaninstitucionalne mjere (Pravila iz Tokija);</p> <p>(b) nastavi renoviranje svih pritvorskih mjesta kojima je to potrebno u cilju poboljšanja njihove infrastrukture i materijalnih uslova i usklađivanja zatvorskih uslova sa Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele) i Evropskim zatvorskim pravilima koja je usvojio Savjet Evrope;</p> <p>(c) angažuje i obuči dovoljan broj zatvorskog osoblja kako bi se obezbijedio adekvatan tretman pritvorenika, ojačalo sprečavanje, praćenje i upravljanje nasiljem među zatvorenicima, zaštita</p>	<p>Ministarstvo pravde Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Miinistarstvo zdravlja Ministarstvo finansija Sud</p>	<p>HITNA preporuka</p>

	<p>ranjivih zatvorenika i drugih zatvorenika pod rizikom, u skladu sa Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele) i Evropskim zatvorskim pravilima koja je usvojio Savjet Evrope;</p> <p>(d) osigura raspoređivanje ljudskih i materijalnih resursa potrebnih za obezbjeđivanje odgovarajuće medicinske i zdravstvene zaštite zatvorenicima;</p> <p>(e) prekine praksu smještanja maloljetnika koji su predmet vaspitnih mjera u zatvorske ustanove. Predvidi izgradnju specijalizovanog objekta u tu svrhu.</p>		
6.	<p>Država potpisnica treba da da prioritet naporima za poboljšanje uslova osoba sa invaliditetom u psihijatrijskim ustanovama, naročito u psihijatrijskoj ustanovi u Kotoru. Potrebno je intenzivirati aktivnosti za ubrzavanje deinstitutionalizacije osoba sa psiho-socijalnim i intelektualnim teškoćama i povećati ulaganja u servise koji funkcionišu u lokalnoj zajednici, u saradnji sa relevantnim partnerima.</p>	<p>Ministarstvo zdravlja Ministarstvo finansija Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava</p>	
7.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) osigura da nezavisno tijelo odmah sprovede nepristrasnu istragu o svim pritužbama na mučenje i zlostavljanje i da ne postoji institucionalni odnos između istražitelja tog tijela i osumnjičenih za izvršenje takvih djela;</p> <p>(b) osigura da, u slučajevima navodnog mučenja ili zlostavljanja, osumnjičeni budu suspendovani sa službenih dužnosti odmah i za vrijeme trajanja istrage, naročito kada postoji rizik da bi na drugi način mogli biti u poziciji da ponove navodnu radnju, izvrše odmazdu nad navodnom žrtvom ili ometaju istragu;</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Državno tužilaštvo Sud Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Ministarstvo zdravlja</p>	<p>HITNA preporuka</p>

	<p>(c) garantuje da su navodni počinioci propisno krivično gonjeni i, ako se utvrdi da su krivi, da dobiju kazne srazmjerne težini njihovih postupaka;</p> <p>(d) osigura da se detaljan zdravstveni pregled pri prijemu u zatvor (naročito u istražni zatvor) sprovodi bez prisustva policijskih ili zatvorskih službenika, u skladu sa Priručnikom o efikasnom istraživanju i dokumentovanju mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Istanbulski protokol), a u slučaju da medicinsko osoblje koje sprovodi pregled ima osnova da vjeruje da je došlo do zlostavljanja lica, da se slučaj odmah prijavljuje tužilaštvu;</p> <p>(e) kreira module obuke za policiju i druge službenike za sprovođenje zakona o tehnikama neprisilnog saslušavanja i vođenja istrage;</p> <p>(f) osigura primjenu Uredbe o policijskim uniformama, oznakama, zvanjima i oružju iz 2013. godine, kojom se zahtijeva da svi uniformisani policajci (uključujući specijalne interventne snage) moraju da nose oznake sa imenima ili identifikacione brojeve na svojim uniformama prilikom vršenja svojih dužnosti;</p> <p>(g) osigura sistematsko video snimanje saslušavanja osumnjičenih u policijskom pritvoru i utvrdi obavezna uputstva za čuvanje snimaka, uključujući propisani minimalni rok čuvanja.</p>		
8.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) osigura da u praksi niko ne može biti protjeran, vraćen ili izručen drugoj državi u kojoj postoje značajni razlozi za vjerovanje da bi on ili ona bili izloženi ličnom i predvidljivom riziku od mučenja ili zlostavljanja;</p> <p>(b) osigura da postoje procesne garancije protiv protjerivanja i da su dostupni efikasni pravni lijekovi u pogledu zahtjeva za protjerivanje u postupku</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo pravde Sud</p>	

	<p>udaljavanja. Odluke o protjerivanju pojedinaca treba da podliježu sudskoj kontroli na osnovi od slučaja do slučaja i treba da podrazumijevaju pravo na žalbu koja ima suspenzivno dejstvo;</p> <p>(c) osigura pristup teritoriji i dovoljnu i efikasnu zaštitu od protjerivanja na granicama tako što će obezbijediti da osobe koje traže azil na granici dobiju odgovarajuće informacije o svojim pravima, uključujući informacije o procedurama, mehanizmima žalbe i pravnoj pomoći, odmah i na jeziku koji razumiju;</p> <p>(d) osigura obuku za zaposlene u imigracionim organima o međunarodnom izbjegličkom pravu i međunarodnom pravu o ljudskim pravima, naročito o načelu zabrane protjerivanja i riziku od lančanog protjerivanja, kao i osigura da sve standardne operativne procedure uključuju dovoljne zaštitne mjere protiv protjerivanja;</p> <p>(e) uspostavi efikasne i u potpunosti dostupne mehanizme upućivanja i pritužbi sa stanovišta izražavanja namjere da se traži azil;</p> <p>(f) pojača napore da se osigura krivična odgovornost počinitelaca djela koja dovode u opasnost živote i bezbjednost migranata i tražilaca azila i osigura da žrtve, svjedoci i podnosioci zahtjeva budu zaštićeni od zlostavljanja ili zastrašivanja koje može nastati kao posljedica njihovih pritužbi.</p>		
9.	<p>Država potpisnica treba da intenzivira svoje napore u borbi protiv nekažnjivosti ratnih zločina putem:</p> <p>(a) proaktivnog istraživanja svih navoda i pažljivog razmatranja svih dokaza protiv svojih građana ili drugih pod njenom jurisdikcijom, uključujući, ali ne ograničavajući se na dokaze dobijene od susjednih i drugih stranih jurisdikcija i IRMCT-a protiv</p>	<p>Državno tužilaštvo Sud Ministarstvo rada i socijalnog staranja</p>	<p>HITNA preporuka</p>

	<p>potencijalnih počinitelja, uključujući sve dokaze o krivičnoj odgovornosti na osnovu načela komandne ili odgovornosti nadređenih;</p> <p>(b) dovršetka istrage o svim navodima o ratnim zločinima, procesuiranja počinitelja i njihovog kažnjavanja odgovarajućim kaznama srazmjernim teškoj prirodi krivičnih djela;</p> <p>(c) osiguravanja da sve žrtve, uključujući članove njihovih porodica, dobiju naknadu štete i sudsku i/ili administrativnu naknadu za duševne bolove, u skladu sa članom 14 Konvencije;</p> <p>(d) redovnog i aktivnog informisanja javnosti o predmetima ratnih zločina kao pitanjima od javnog značaja i interesa.</p>		
10.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) dalje razvija obavezne programe inicijalne obuke i stručnog usavršavanja kako bi se osiguralo da su svi službenici za sprovođenje zakona i svi drugi relevantni akteri koji rade na mjestima lišenja slobode dobro upoznati sa odredbama Konvencije, naročito sa apsolutnom zabranom mučenja, i da su potpuno svjesni da se kršenja neće tolerisati i da će biti istraženi i da će odgovorni biti krivično gonjeni i, nakon osude, na odgovarajući način kažnjeni;</p> <p>(b) osigura da svi službenici organa za sprovođenje zakona, sudije i državni tužioci prođu obaveznu obuku u kojoj se naglašava veza između tehnika neprisilnog saslušavanja, zabrane mučenja i zlostavljanja i obaveze pravosuđa da poništi priznanja data pod mučenjem;</p> <p>(c) osigura detaljnu obuku o Priručniku o efikasnom istraživanju i dokumentovanju mučenja i drugog okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Istanbulski protokol)</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Državno tužilaštvo Sud Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Ministarstvo zdravlja</p>	

	<p>medicinskom osoblju koje radi u svim pritvorskim mjestima;</p> <p>(d) kreira metodologiju za procjenu efikasnosti programa obuke u sprečavanju mučenja i zlostavljanja i u osiguravanju identifikacije, dokumentovanja i istrage takvih djela, kao i krivičnog gonjenja odgovornih.</p>		
11.	<p>Komitet poziva državu potpisnicu da:</p> <p>(a) osigura da su novinari zaštićeni od prijetnji i zastrašivanja i preduzme neophodne mjere za sprečavanje takvih djela u budućnosti, uključujući uspostavljanjem nacionalnog mehanizma za bezbjednost novinara, u koordinaciji sa postojećom Komisijom odgovornom za praćenje istraga napada na novinare;</p> <p>(b) intenzivira istrage o aktuelnim i starim slučajevima napada na novinare, obezbjeđujući da počinioci budu izvedeni pred lice pravde;</p> <p>(c) omogući svim članovima Komisije za praćenje istraga napada na novinare da bez odlaganja imaju pristup povjerljivim informacijama;</p> <p>(d) sprovede procjenu efikasnosti svoje strategije za poboljšanje bezbjednosti novinara.</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo kulture i medija Državno tužilaštvo Sud</p>	
12.	<p>Država potpisnica treba da:</p> <p>(a) osigura da se svi slučajevi rodno zasnovanog nasilja, naročito oni koji uključuju postupke ili propuste državnih organa ili drugih subjekata koji dovode do međunarodne odgovornosti države potpisnice prema Konvenciji, odmah i temeljno istraže, da se navodni počinioci procesuiraju i, ako budu osuđeni, na odgovarajući način kazne, i da žrtve ili njihove porodice dobiju pravnu zaštitu, uključujući adekvatnu odštetu i rehabilitaciju i da imaju pristup pravnoj pomoći,</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo pravde Ministarstvo rada i socijalnog staranja Ministarstvo zdravlja Državno tužilaštvo Sud</p>	

	sigurnim skloništima i neophodnoj zdravstvenoj zaštiti i psihološkoj podršci; (b) osigura obaveznu obuku o krivičnom gonjenju rodno zasnovanog nasilja svim službenicima pravosudnih organa i pripadnicima organa za sprovođenje zakona i nastavi kampanje podizanja svijesti o svim oblicima nasilja nad ženama.		
13.	Država potpisnica treba da osigura prikupljanje potpuno disagregiranih statističkih podataka relevantnih za praćenje sprovođenja Konvencije na nacionalnom nivou, uključujući podatke o broju primljenih prijava i mjerama zaštite žrtava. Država potpisnica takođe treba da razmotri kreiranje centralizovanog registra u kom će se voditi zvanična evidencija o žrtvama mučenja ili zlostavljanja u svim pritvorskim mjestima.	MONSTAT svi državni organi	
14.	Podsjećajući na svoj opšti komentar br. 3 (2012) o primjeni člana 14, Komitet poziva državu potpisnicu da preduzme sve neophodne mjere kako bi se žrtvama mučenja i zlostavljanja počinjenih u državi potpisnici ili inostranstvu omogućilo da dobiju punu i efikasnu zaštitu, uključujući načine rehabilitacije i staranja posebno prilagođene njihovim potrebama. Država potpisnica treba da sačini i Komitetu dostavi informaciju o zaštiti i mjerama odštete, uključujući načine rehabilitacije, koje su naložili sudovi ili drugi državni organi i koje su stvarno pružene žrtvama mučenja ili zlostavljanja.	Ministarstvo unutrašnjih poslova Uprava policije Ministarstvo finansija Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Ministarstvo pravde Ministarstvo rada i socijalnog staranja Ministarstvo zdravlja	
15.	Od države potpisnice se traži da distribuiraju izvještaj dostavljen Komitetu i ova završna razmatranja, preko zvaničnih internet stranica, medija i nevladinih organizacija i da obavijesti Komitet o svojim aktivnostima distribuiranja izvještaja.	Svi državni organi	